

SODBA KRISPER ZOPER REPUBLIKO SLOVENIJO

SVET EVROPE

EVROPSKO SODIŠČE ZA ČLOVEKOVE PRAVICE

TRETJA SEKCIJA

(Pritožba št. 47825/99)

SODBA

STRASBOURG

23. marec 2006

Ta sodba bo postala dokončna pod pogoji, opredeljenimi v drugem odstavku 44. člena konvencije. Glede oblike bo sodba lahko delno spremenjena.

V zadevi Krisper proti Republiki Sloveniji
Evropsko sodišče za človekove pravice (tretja sekcija), ki je zasedalo na seji senata
v sestavi

gospodov J. HEDIGANA, predsednika,
L. CAFLISCHA,
gospe M. TSATSA-NIKOLOVSKE,
gospodov V. ZAGREBELSKYJA,
E. MYJERJA,
DAVIDA THORA BJÖRGVINSSONA,
gospe I. ZIEMELE, sodnikov,
in gospoda V. BERGERJA, vodje sodne pisarne sekcije,

po obravnavi pritožbe na svoji seji 2. marca 2006 razglaša naslednjo sodbo,
sprejeto tega istega dne:

POSTOPEK

1. Povod za zadevo je pritožba (št. 47825/99), vložena proti Republiki Sloveniji, katere državljan g. Peter Krisper (v nadaljnjem besedilu pritožnik) se je 17. marca 1999 obrnil na Sodišče na podlagi 34. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (v nadaljnjem besedilu konvencija).
2. Slovensko vlado (v nadaljnjem besedilu vlada) zastopa njen predstavnik g. L. Bembič, generalni državni pravobranilec.
3. Sklicujoč se na prvi odstavek 6. člena konvencije je pritožnik navedel, da je bil notranji postopek, v katerem je bil kot stranka udeleženec, čezmerno dolgotrajen.
4. Sodišče (tretja sekcija) je 25. aprila 2002 izjavilo, da je pritožba delno

nedopustna, in je sklenilo, da bo razloge za pritožbo iz naslova dolgotrajnega postopka posredovalo vladi. S sklepom z dne 2. septembra 2004 je razglasilo, da je preostali del pritožbe dopusten.

5. 1. novembra 2004 je Sodišče spremenilo sestavo svojih sekcij (prvi odstavek 25. člena poslovnika). Sedanja pritožba je bila dodeljena tako preoblikovani tretji sekciji (prvi odstavek 52. člena).

DEJANSKI STAN

6. Pritožnik je rojen 1. 1923 in stanuje v Ljubljani.

A. Okoliščine primera

7. Dejanski stan zadeve, kot so ga predstavile stranke, je mogoče povzeti, kot sledi v nadaljevanju.

8. Pritožnik je sin in dedič oseb, katerih nepremičninsko premoženje (ki se nahaja na ozemlju sedanje Slovenije) so jugoslovanske oblasti septembra 1945 razlastile.

9. Starši pritožnika, rojeni v Ljubljani, so bili 6. aprila 1941 državljani nekdanje Kraljevine Jugoslavije. 8. marca 1945 so zapustili ozemlje sedanje Slovenije in jugoslovanske oblasti so jih obravnavale kot osebe nemške narodnosti, se pravi kot osebe, katerih materni jezik je nemški.

10. Kar zadeva pridobitev jugoslovanskega državljanstva po Drugi svetovni vojni, so na podlagi 35. in 36. člena zakona o jugoslovanskem državljanstvu vsi državljani kraljevine Jugoslavije pridobili državljanstvo Federativne ljudske republike Jugoslavije (FLRJ), razen oseb, ki so zapustile jugoslovansko ozemlje ali izbrale državljanstvo v skladu s svojim narodnostnim poreklom.

11. Ta člen je bil leta 1948 spremenjen. Njegov drugi odstavek je določal, da osebe nemškega porekla, ki na dan 28. avgusta 1945 (datum začetka veljavnosti zgoraj omenjenega zakona) niso prebivale v Jugoslaviji in »so v času nacistične okupacije ravnale nelojalno do jugoslovanskih narodov«, niso jugoslovanski državljani.

1 Postopki za vrnitev nepremičnin, razlaščenih po Drugi svetovni vojni, in postopki za preverjanje državljanstva staršev pritožnika

a) Postopki, ki se nanašajo na očeta pritožnika

12. 29. avgusta 1990 sta pritožnik in njegova sestra Občini Ljubljana Center uradno predala seznam nepremičninskega in premičninskega premoženja, odvzetega njunemu očetu.

13. Po osamosvojitvi Slovenije in spremembi političnega sistema v juniju 1991 je bil 20. novembra 1991 sprejet zakon o denacionalizaciji nepremičnin, razlaščenih po Drugi svetovni vojni. 9. člen tega zakona predvideva, da so upravičenci do vrnitve ali nadomestila premoženja tisti, ki so v času nacionalizacije njihovega premoženja imeli jugoslovansko državljanstvo in jim je bilo po 9. maju 1945 državljanstvo priznано na podlagi zakona ali mednarodne pogodbe.

14. Poleg tega tretji odstavek 63. člena določa, da upravni organ občine, pristojen za notranje zadeve, na zahtevo upravnega organa, ki vodi postopek denacionalizacije, izda ugotovitveno odločbo, ki potrjuje državljanstvo

upravičenca, če slednji ni bil vpisan v evidenco državljanov. Ta določba tudi navaja, da v okviru tega postopka ni mogoče ugotavljati obstoja nelojalnega ravnanja zoper interese narodov in države FLRJ.

15. 17. decembra 1991 je pritožnik po sprejetju zakona o denacionalizaciji dopolnil uradno prijavo razlaščenega premoženja z dne 29. avgusta 1990. V nadaljevanju je bil del zahtevka poslan Ministrstvu za kulturo, Občini Ribnica in Občini Ljubljana-Šiška.

16. Pozneje so se upravni organi obrnili na sekretariat za notranje zadeve Mesta Ljubljana, da bi ugotovili, ali je oče pritožnika po 28. avgustu 1945 imel jugoslovansko državljanstvo.

17. 3. avgusta 1992 je sekretariat ugotovil, da oče ni nikoli pridobil jugoslovanskega državljanstva po drugem odstavku 35. člena tedanjega zakona o državljanstvu, ker je bil nemškega porekla in je Jugoslavijo zapustil v mesecu maju 1945.

18. Ker ministrstvo ni odgovorilo v zakonsko določenem roku, je pritožnik ponovil svoj ugovor glede državljanstva svojega očeta. Po implicitni zavrnitvi (ministrstvo ni sprejelo sklepa v sedmih dneh po obnovitvi ugovora, kot to določa 26. člen tedaj veljavnega zakona o upravnem sporu) je pritožnik 13. novembra 1992 vložil pritožbo pred Vrhovnim sodiščem.

19. 3. marca 1993 je pritožnik pri Upravni enoti Ljubljana-Center (novo imenovanje) vložil dodatno zahtevo za vrnitev podržavljenega premoženja.

20. S sodbo z dne 20. aprila 1995 je Vrhovno sodišče odredilo ministrstvu, da mora odločiti o ugovoru na sklep z dne 3. avgusta 1992. Menilo je tudi, da je upravni organ pravilno uporabil določbe tretjega odstavka 63. člena zakona o denacionalizaciji v kombinaciji z določbami drugega odstavka 35. člena nekdanjega jugoslovanskega zakona o državljanstvu. Iz tega je izhajalo, da se je glede oseb nemškega porekla, ki so Jugoslavijo zapustile pred začetkom veljavnosti tedanjega zakona o državljanstvu in niso bile vpisane v evidenco jugoslovanskih državljanov, še vedno smatralo, da so ravnale nelojalno.

21. 4. oktobra 1995 je pritožnik, ker ministrstvo še vedno ni sprejelo sklepa, h kateremu ga je zavezala sodba Vrhovnega sodišča z dne 20. aprila 1995, pred Vrhovnim sodiščem sprožil nov postopek z zahtevo, da naj o zadevi odloči Upravno sodišče.

b) Postopki, povezani z materjo pritožnika

22. 4. marca 1992 je pritožnik pred Občino Jesenice zahteval tudi vrnitev podržavljenega premoženja njegove matere.

23. 5. novembra se je Občina Jesenice obrnila na Sekretariat za notranje zadeve Mesta Ljubljana, da bi ugotovila, ali je mati pritožnika po 28. avgustu 1945 imela jugoslovansko državljanstvo.

24. 16. januarja 1993 je sekretariat izdal ugotovitveno odločbo, ki potrjuje, da tudi mati pritožnika ni pridobila jugoslovanskega državljanstva.

25. Pritožnik je tem sklepom ugovarjal pred Ministrstvom za notranje zadeve.

26. 29. junija 1993 je pritožnik po molku Ministrstva za notranje zadeve vložil pritožbo pred Vrhovnim sodiščem.

27. 25. maja 1995 je Ministrstvo za notranje zadeve potrdilo spodbijani sklep. Pritožnik je svojo pritožbo, ki je bila v teku pred Vrhovnim sodiščem, spremenil, da je lahko spodbijal tudi ta sklep.

28. 30. maja 1996 je Vrhovno sodišče zavrnilo pritožbo pritožnika.

29. Nazadnje se je pritožnik 16. oktobra 1996 pritožil pred Ustavnim sodiščem, sklicujoč se na to, da spodbijani sklepi dopuščajo »pravno fikcijo« o kolektivni krivdi oseb nemške narodnosti, uvedeno po Drugi svetovni vojni. Skliceval se je na kršitev 27. (domnevna nedolžnost) in 29. člena (pravna jamstva v kazenskem postopku) ustave. 23. aprila 1997 je pritožnik svojo pritožbo dopolnil (sklicevanje na kršitev načela enakosti pred zakonom v smislu 14. člena ustave) in zahteval hitro odločitev o njegovi zadevi.

2. Načelni sklep Ustavnega sodišča

30. V ostalem je določeno števil oseb, med katerimi pritožnik, pred Ustavnim sodiščem spodbijalo, med drugim prek ustavne pobude, ustavnost prvega in drugega odstavka 9. člena in tretjega odstavka 63. člena zakona o denacionalizaciji ter uporabo drugega odstavka 35. člena nekdanjega jugoslovanskega zakona v postopku preverjanja državljanstva v okviru postopka denacionalizacije. Po njihovem mnenju jim te določbe preprečujejo vrnitev podržavljenega premoženja na podlagi slovenskega zakona o denacionalizaciji iz leta 1991, saj slednji ne priznava pravice do vrnitve ali nadomestila podržavljenega premoženja osebam, ki po 9. maju 1945 niso imele jugoslovanskega državljanstva.

31. S sklepom z dne 20. marca 1997 je Ustavno sodišče zavrnilo ustavno pobudo z utemeljitvijo, da so spodbijane določbe zakona o denacionalizaciji in uporaba drugega odstavka 35. člena nekdanjega jugoslovanskega zakona v postopkih za ugotavljanje državljanstva v skladu z ustavo.

32. Ustavno sodišče je še dodalo, da zakonodajalcu ob upoštevanju razmer, nastalih takoj po Drugi svetovni vojni, in izida vojne ni mogoče očitati retroaktivne spremembe 35. člena tedanjega zakona o državljanstvu. Če pa bi zakonodajalec tako ureditev sprejel sedaj, bi bila slednja nedvomno v nasprotju z ustavnimi določbami.

33. Vendar je sodišče glede »nelojalnega ravnanja oseb nemškega porekla« natančno navedlo, da je šlo za domnevo nelojalnega ravnanja in ne za »nesporno fikcijo« Res je, da je ta domneva temeljila na zgodovinsko utemeljenih okoliščinah, vendar posamezniku ni bilo mogoče preprečiti, da bi to domnevo spodbijal.

34. Zaradi tega je razlaga tretjega odstavka 63. člena zakona o denacionalizaciji, ki jo zagovarja Vrhovno sodišče, v nasprotju s 14. (enakost pred zakonom) in 22. (enako varstvo pravic v postopku) členom ustave, v kolikor bi za ugotavljanje državljanstva uporabili drugačne pogoje od tistih, ki so veljali v trenutku podržavljenja premoženja. Poleg tega bi morala biti že od samega začetka izpolnjena vsa tri merila (osebe nemškega porekla, ki ne živijo v Jugoslaviji in ki ravnajo nelojalno). Iz tega izhaja, da je šlo za diskriminacijo oseb, temelječo na njihovem narodnostnem poreklu.

3. Postopki pred upravnimi organi po sklepu Ustavnega sodišča

a) Postopek, povezan z očetom pritožnika

35. V postopku za ugotavljanje državljanstva očeta pritožnika je Ministrstvo za notranje zadeve s sklepom z dne 26. avgusta 1998 razveljavilo sklep z dne 3. avgusta 1992 in zadevo vrnilo pred upravno enoto.

36. 29. maja 2001 je Upravna enota Ljubljana po poglobljeni analizi vseh zbranih dokumentov ugotovila, da se oče pritožnika v obdobju od 28. avgusta 1945 do svoje smrti 7. maja 1958 ni štel za državljana FLRJ na podlagi pravnih določb o državljanstvu, ki do sprejetja zakona o državljanstvu Republike Slovenije veljajo na ozemlju sedanje Slovenije.

37. Pritožnik je ugovarjal temu sklepu pred Ministrstvom za notranje zadeve. 31. julija 2001 je slednje potrdilo sklep upravne enote.

38. 10. septembra 2001 se je pritožnik pritožil pred Upravnim sodiščem.

39. 3. julija 2002 je Upravno sodišče razveljavilo sklep z dne 31. julija 2001 in zadevo vrnilo pred Ministrstvo za notranje zadeve.

40. 3. julija 2002 se je slednje pritožilo.

41. 5. junija 2003 je Vrhovno sodišče potrdilo sodbo z dne 3. julija 2002.

42. Postopek je še vedno v teku.

b) Postopek, povezan z državljanstvom matere pritožnika

43. 26. junija 1997 je Ustavno sodišče izjavilo, da je ustavna pritožba v zvezi z državljanstvom matere pritožnika dopustna.

44. S sklepom z dne 10. julija 1997 je odločilo, da so bile pravice pritožnika (enakost pred zakonom in enako varstvo pravic v postopku) kršene, in menilo, da ni šlo za fikcijo nelojalnega ravnanja oseb nemškega porekla (tretji odstavek 63. člena zakona o nacionalizaciji), ampak za preprosto domnevo.

45. Vendar je Ustavno sodišče menilo, da tudi stališče pritožnika, češ, da organi v zgoraj omenjenem členu niso imeli pravne podlage za zavrnitev slovenskega državljanstva osebam nemškega porekla, ni bilo utemeljeno.

46. Na koncu je Ustavno sodišče razveljavilo sklepe, sprejete v postopku ugotavljanja državljanstva matere pritožnika, in zadevo vrnilo pred upravne organe. Breme dokazovanja v obnovljenem postopku bi bilo torej na pritožniku.

47. 27. julija 2001 je upravna enota v okviru obnovljenega postopka ugotovila, da mati pritožnika ni pridobila jugoslovanskega državljanstva. Pritožnik je ta sklep spodbijal.

48. 27. avgusta 2001 je Ministrstvo za notranje zadeve zavrnilo njegov ugovor.

49. 12. septembra 2001 je pritožnik sprožil upravni spor.

50. 26. junija 2003 je Upravno sodišče razveljavilo sklep z dne 27. avgusta 2001 in je zadevo vrnilo pred Ministrstvo za notranje zadeve.

51. Zadeva je še vedno v teku.

4. Drugi postopki

52. 10. oktobra 1990 je pritožnik od Občine Ljubljana (tedanje imenovanje) zahteval, da naj ugotovi, da ima slovensko državljanstvo, in v ta namen izda potrdilo.

53. 27. avgusta 1991 je bila njegova zahteva zavrnjena. Temu sklepu je ugovarjal.

6. decembra 1991 je Ministrstvo za notranje zadeve njegov ugovor zavrnilo.
54. Pritožnik je sprožil upravni postopek.
55. Na neznani datum je Vrhovno sodišče razveljavilo sklep ministrstva. 4. decembra 1997 je zadevo vrnilo pred Upravno enoto Ljubljana (novo imenovanje).
56. 14. septembra 2001 je slednja ugotovila, da pritožnik ni bil slovenski državljan.
57. Pritožnik je ugovarjal temu sklepu.
58. 22. februarja 2002 je Ministrstvo za notranje zadeve zavrnilo njegov ugovor.
59. 7. septembra 2001 (op.prev.: pravilna letnica je verjetno 2002) je pritožnik vložil priziv na Upravno sodišče.
60. 26. junija 2003 je slednje razveljavilo sklep z dne 22. februarja 2002 in zadevo vrnilo pred Ministrstvo za notranje zadeve.
61. 8. oktobra 2003 je ministrstvo razveljavilo sklep Upravne enote z dne 14. septembra 2001 in ji vrnilo spis.
62. Postopek je še vedno v teku.

B. Ustrezno notranje pravo

1. Zakon o denacionalizaciji, Uradni list Republike Slovenije št. 27/91)

63. Ustrezne določbe zakona se glasijo takole:

1. člen

“Ta zakon ureja denacionalizacijo premoženja, ki je bilo podržavljeno s predpisi o agrarni reformi, nacionalizaciji in o zaplembah ter z drugimi predpisi in načini, navedenimi v tem zakonu.”

2. člen

“Denacionalizacija po tem zakonu je vrnitev podržavljenega premoženja iz prejšnjega člena v naravi (vrnitev premoženja).

Če vrnitev premoženja ni možna, denacionalizacija obsega plačilo odškodnine v obliki nadomestnega premoženja, vrednostnih papirjev ali v denarju (odškodnina) (,,). “

3. člen

“Upravičenci do denacionalizacije po tem zakonu so fizične osebe, ki jim je bilo premoženje podržavljeno po naslednjih predpisih:

(...)

20) odlok AVNOJ-a o prehodu sovražnikovega imetja v državno svojino, o državnem upravljanju imetja odsotnih oseb in o zasegi imetja, ki so ga okupatorske oblasti prisilno odtujile (Uradni list DF3, st. 2/45);

(...)”

9. člen

“Fizične osebe iz 3., 4. in 5. člena tega zakona so upravičenci (do vrnitve podržavljenega premoženja ali njegovega nadomestila), če so bili v času, ko jim je bilo premoženje podržavljeno, jugoslovanski državljani in jim je bilo po 9. maju 1945 to državljanstvo priznано z zakonom ali mednarodno pogodbo.

Fizične osebe iz (...) člena tega zakona, ki v času, ko jim je bilo premoženje podržavljeno, niso bile vpisane v evidenco državljanov (državlјansko knjigo) zaradi razlogov iz drugega odstavka 35. člena zakona o državlјanstvu FLRJ (Uradni list DFJ, št. 64/45, in Uradni list FLRJ, št. 54/46 in 105/48), niso upravičenci, razen v primeru, ko je bil posameznik zaradi verskih ali drugih razlogov interniran ali se je boril na strani protifašistične koalicije. (...)”

12. člen

“Če fizična oseba iz drugega odstavka 9. člena tega zakona ni upravičenec po tem zakonu, je upravičenec njegov zakonec ali dedič iz prvega dednega reda, če mu je bilo jugoslovansko državlјanstvo priznано s predpisi iz prvega odstavka 9. člena tega zakona.”

63. člen

“ (...)

Na zahtevo organa (pristojnega za denacionalizacijo) izda občinski upravni organ, pristojen za notranje zadeve, ugotovitveno odločbo o državlјanstvu upravičenca, če ta ni vpisan v evidenco o državlјanstvu. V tem postopku ni mogoče ugotavljati obstoja nelojalnega ravnanja zoper interese narodov in države FLRJ.”

2. Zakon o državlјanstvu Federativne ljudske republike Jugoslavije (FLRJ), ki je bil spremenjen 4. decembra 1948 (Zakon o državlјanstvu FLRJ, Uradni list FLRJ št. 54/46, 88/48, 105/48)

64. 35. člen zakona določa:

“ (...)

Za državljane FLRJ (...) se ne štejejo osebe nemškega porekla, ki živijo v tujini in ki med Drugo (svetovno) vojno ali pred njo niso izpolnile svojih državlјanskih obveznosti zaradi svojega nelojalnega ravnanja zoper interese narodov in države Federativne republike Jugoslavije.”

POVOD ZA PRITOŽBO

65. Sklicujoč se na prvi odstavek 6. člena konvencije se pritožnik pritožuje nad dolgotrajnostjo postopkov v tej zadevi.

PO PRAVU

I. O DOMNEVNI KRŠITVI PRVEGA ODSTAVKA 6. ČLENA KONVENCIJE

66. Pritožnik se pritožuje nad čezmernim trajanjem postopkov. Sklicuje se na prvi odstavek 6. člena konvencije, ki se glasi takole:

“Vsakdo ima pravico, da o njegovih civilnih pravicah in obveznostih ali o kakršni koli obtožbah zoper njega (.....) ter v razumnem roku odloča (.....) sodišče»

67. Obdobje, ki se upošteva, se je začelo 28. junija 1994, to je z dnem, ko je konvencija začela veljati za Slovenijo, in se še ni končalo. Torej je trajalo enajst let in sedem mesecev na šestih stopnjah obravnave, kar zadeva postopek za ugotavljanje državljanstva očeta pritožnika, na sedmih stopnjah pa, kar zadeva postopek za ugotavljanje državljanstva matere pritožnika.

68. Sodišče opozarja, da se razumno trajanje postopka presoja glede na okoliščine primera in ob upoštevanju naslednjih meril: zapletenosti zadeve, ravnanja pritožnika in pristojnih organov ter pomembnosti spora za zainteresiranega (glej, med številnimi drugimi zadevami, Frydlender p. Franciji (GC), št. 30979/96, odst.43, CEDH 2000-VII).

69. Sodišče po proučitvi vseh elementov, ki so mu bili predloženi, in ob upoštevanju svoje sodne prakse na tem področju meni, da je bilo v konkretnem primeru trajanje vseh zadevnih postopkov čezmerno dolgo, čeprav je zadeva v določeni meri zapletena. To trajanje torej ne izpolnjuje zahteve po “razumnem roku”.

Iz tega izhaja, da je šlo za kršitev prvega odstavka 6. člena.

II. O UPORABI 41. ČLENA KONVENCIJE

70. Po določilih 41. člena konvencije,

“Če Sodišče ugotovi, da je prišlo do kršitve konvencije ali njenih protokolov, in če notranje pravo visoke pogodbene stranke dovoljuje le delno zadoščenje, Sodišče oškodovani stranki, če je to potrebno, nakloni pravično zadoščenje.”

A. Škoda

71. Pritožnik meni, da je utrpel moralno škodo, vendar tega natančneje ni opredelil.

72. Sodišče meni, da je pritožnik utrpel določeno moralno škodo. Da bi odločilo pravično, mu iz tega naslova prisodi 4 000 evrov.

B. Stroški in izdatki

73. Pritožnik ni zahteval povračila stroškov in izdatkov, ki jih je imel pred Sodiščem.

C. Zamudne obresti

74. Sodišče meni, da je stopnjo zamudnih obresti primerno opreti na obrestno mero za mejno posojanje Evropske centralne banke, povečano za tri odstotne točke.

S TO UTEMELJITVIJO SODIŠČE SOGLASNO

1. potrdi, da je šlo za kršitev prvega odstavka 6. člena konvencije;

2. odredi,

a) da mora država obtoženka pritožniku v treh mesecih po datumu, ko bo sodba v skladu z drugim odstavkom 44. člena konvencije postala dokončna, nakazati 4 000 evrov (štiri tisoč evrov) za moralno škodo, poleg kakršnega koli zneska, dolžnega iz naslova davkov;

b) da se bodo ti zneski v obdobju po izteku zgoraj navedenega roka in vse do izplačila povečali za zamudne obresti po stopnji, ki je enaka obrestni meri na mejno posojanje Evropske centralne banke, veljavni v tem obdobju, povečana za tri odstotne točke;

Sestavljeno v francoskem jeziku, nato pisno posredovano 23. marca 2006 na podlagi drugega in tretjega odstavka 77. člena poslovnika.

Vincent BERGER John HEDIGAN
Vodja sodne pisarne Predsednik